

машинобудуванні є врівноваження матеріальної та наукової складової у собівартості продукції. Подібне підвищення наукоємності впливає на активізацію усього комплексу підтримуючих та споріднених виробництв четвертого-п'ятого технологічних укладів та зростання їх міжнародної конкурентоспроможності [2].

Виробництво та реалізація наукоємної, з найбільшою питомою вагою доданої вартості продукції на світовому ринку призводить до структурних зрушень в експорті, імпорті та сальдо зовнішньої торгівлі України, що можуть бути науково обґрунтовані та розраховані.

Висновок. Розвиток вугільного машинобудування й інших високоукладних виробництв у промисловості та імпортозаміщення аналогічної продукції у зовнішній торгівлі збільшують міжнародну економічну конкурентоспроможність України шляхом зростання ВВП – підвищуються сукупні доходи країни та її можливості щодо структурних реформ, соціального захисту населення, інноваційного розвитку тощо. В Україні з'являються дієві інструменти до залучення високих технологій і здійснення цілеспрямованої інноваційно-інвестиційної діяльності на шляху індустріального розвитку та зростання її міжнародної конкурентоспроможності.

РЕЗЮМЕ

Розкрито методи управління міжнародною економічною діяльністю України, що спрямовані на зростання її міжнародної конкурентоспроможності у контексті створення власних високотехнологічних виробництв.

Ключові слова: міжнародна конкурентоспроможність, технологічні уклади, вугільне машинобудування

РЕЗЮМЕ

Раскрыты методы управления международной экономической деятельностью Украины, направленные на рост ее международной конкурентоспособности в контексте создания собственных высокотехнологических производств.

Ключевые слова: международная конкурентоспособность, технологические уклады, угольное машиностроение

SUMMARY

The methods of management of Ukraine international economic activity are exposed, that sent to the increase of her international competitiveness in the context of creation of own high technological modes productions.

Keywords: international competitiveness, technological modes, coal engineer

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Таранич О.В. Особливості визначення міжнародної конкурентоспроможності України на галузевих і світовому ринках // Проблеми розвитку внешнеэкономических связей и привлечения иностранных инвестиций: региональный аспект. Сб. научн. трудов. — Донецк: ДонНУ, 2010. — Часть 3. — 1050с. — С. 993-995.
2. Таранич О.В., Таранич А.В. Формування міжнародної конкурентоспроможності країн в рамках ЧЕС і ГУАМ // Проблеми и перспективы развития сотрудничества между странами Юго-Восточной Европы в рамках Черноморского экономического сотрудничества и ГУАМ. Сб. научн. трудов. — Одеса-Севастополь-Донецк: ДонНУ, РФ НИСИ в г. Донецке, 2011. — 846 с. — С. 684-689.

УДК 336.76

ПРИХОВАНИЙ ВІДПЛИВ КАПІТАЛУ З УКРАЇНИ ЧЕРЕЗ КОНТРОЛЬОВАНІ ІНОЗЕМНІ КОМПАНІЇ

Тищук Т.А., к.е.н., доцент, завідувач відділу макроекономічного прогнозування та досліджень тіньової економіки Національного інституту стратегічних досліджень

У практиці діяльності вітчизняних промислово-фінансових груп (ПФГ) все більше поширюється міжнародне структурування бізнес-процесів з використанням контрольованих іноземних компаній (КІК). Здійснюючи штучні транзакції між вітчизняними суб'єктами господарювання та КІК, такі ПФГ виводять прибутки, які створюються на вітчизняних виробничих комплексах, за межі національної економіки. Втрати бюджету, розбалансованість зовнішнього сектору економіки та диспропорційність розвитку реального сектору, які виникають внаслідок штучних транзакцій у межах таких ПФГ, зумовлюють актуальність дослідження цього явища та формування механізмів протидії здійсненню таких транзакцій.

Хоча у світовій практиці питання регулювання КІК вже давно доведено до практичної реалізації, а його механізми постійно вдосконалюються, у вітчизняних наукових працях ця проблема системно не розглядалася. Так, правила регулювання та оподаткування КІК є невід'ємною складовою податкового законодавства майже усіх країн ОЕСР. Наприклад, у США положення щодо регулювання КІК були запроваджені у 1962 р. Необхідність запровадження правил регулювання КІК для протидії руйнівним наслідкам недобросовісної податкової конкуренції була доведена ОЕСР за результатами досліджень недобросовісних податкових режимів та узагальнення досвіду країн щодо протидії використанню таких режимів для штучної мінімізації податкових зобов'язань [1]. В Україні правові норми щодо регулювання КІК відсутні, а відповідно, для резидентів України використання КІК залишається легальним засобом мінімізації податкових зобов'язань та виведення капіталів поза межі національної економіки.

Мета цієї статті полягає у дослідженні явища прихованого виведення капіталів з України з використанням КІК та розробці механізмів протидії цим процесам.

Організаційні структури цих ПФГ передбачають формування прибутку на виробничих комплексах, які розташовані в Україні, та його нагромадження на інших економічних територіях. Такі ПФГ об'єднують як вітчизняні, так і закордонні суб'єкти господарювання, які пов'язані між собою правами власності. При цьому, оскільки у таких ПФГ права власності на вітчизняні виробничі комплекси часто належать компаніям-нерезидентам, постає питання щодо коректності розгляду їх як вітчизняних ПФГ, оскільки формально такі виробничі комплекси є підприємствами з іноземними інвестиціями. В цій роботі ПФГ розглядаються як вітчизняні, якщо (1) центром формування прибутку в таких структурах є виробничі комплекси, розташовані в Україні, (2) прямим або опосередкованим власником виробничого комплексу є резидент України.

Найбільш поширеним поясненням існування таких організаційних форм ведення бізнесу прийнято вважати несприятливий бізнес клімат в Україні, незахищеність прав власності, необхідністю забезпечення безпеки володіння активами. Погоджуючись з тезою щодо незадовільного стану бізнес клімату та необхідності забезпечення захисту прав інвесторів, слід зазначити, що поряд з наведеними чинниками, метою такого структурування ПФГ є оптимізація оподаткування. Прибутки, які створюються на вітчизняних виробничих комплексах, виводяться у країни з пільговими режимами оподаткування, завдяки чому власники можуть використовувати ці кошти як дивіденди уникаючи сплати податку на прибуток підприємств та прибуткового податку.

Продовження зниження ставок податків на додану вартість та прибуток, які передбачені Податковим кодексом України (ПКУ) у наступні два роки, може негативно позначитися обсягах бюджетних надходжень, якщо не буде забезпечено відповідне розширення бази оподаткування. Очікування масштабного виходу бізнесу «з тіні» через таке зниження податкових ставок може виявитися надмірно оптимістичним. Хоча високий рівень податкових ставок традиційно вважається одним із чинників тінізації, емпіричні дослідження підтверджують, що зниження податкових ставок автоматично не призводить до виходу суб'єктів господарювання «з тіні». Компанії, які вже звикли користуватися відпрацьованими та перевіреними схемами, що дозволяють їм зменшувати їх податкові зобов'язання, можуть

відмовитися від цього лише в умовах, коли використання таких схем втрачає економічний ефект або стає недоцільним внаслідок не виправданого ризику. Проте, дієвих механізмів для створення таких умов ПКУ не передбачено.

1. Цілком природно, що навіть зменшені податкові ставки залишатимуться для бізнесу небажаним тягарем, оскільки вони зменшують прибутковість суб'єктів господарювання. Тому, схеми мінімізації податкових зобов'язань через використання податкових гаваней залишатимуться для бізнесу економічно доцільними, оскільки за сучасних умов глобальної податкової конкуренції, податкові та регуляторні режими податкових гаваней дозволяють бізнесу істотно економити на податкових зобов'язаннях, навіть в умовах дещо зменшених ставок оподаткування.

2. Ризики, які можуть бути пов'язані зі штучною мінімізацією податкових зобов'язань через використання податкових гаваней, у суб'єктів господарювання майже відсутні. Існуючі прогалини діючого податкового законодавства дозволяють легально виводити прибутки з країни у податкові гавані з низькими транзакційними витратами. Запровадження нових дієвих інструментів протидії штучним схемам мінімізації оподаткування через «податкові гавані» Податковим кодексом України (ПКУ) майже не передбачено, за винятком окремих положень щодо регулювання ціноутворення, аналіз яких показав незавершеність цього підходу [2]. Тому, уникнення не виправданих ризиків не стане для бізнесу мотивацією щодо припинення використання штучних схем мінімізації оподаткування через податкові гавані.

Таким чином, діючим ПКУ не створено необхідних передумов для залучення до національної економіки, а, відповідно, до оподаткування, коштів, які виводяться із країни з метою штучного зменшення податкових зобов'язань. Якщо найближчим часом у податковому законодавстві не передбачити дієві механізми протидії прихованому виведенню капіталів, які б робили схеми мінімізації оподаткування надто коштовними та ризикованими, зниження податкових ставок стане загрозою дестабілізації бюджету. Тому, одним із першочергових завдань податкової політики в Україні має стати створення законодавчих передумов щодо протидії прихованому виведенню коштів з країни, яке здійснюється з метою мінімізації податкових зобов'язань.

Поширеним засобом прихованого виведення капіталів з України є міжнародне структурування бізнес процесів. Такі структури використовуються для створення штучних транзакцій, які дозволяють перевести капітали в інші країни, мінімізувавши при цьому обсяг податкових зобов'язань, сплачених в Україні. Техніки міжнародного структурування бізнес процесів використовуються для мінімізації податкових зобов'язань як юридичних так і фізичних осіб.

1. Використання транснаціональними корпораціями (ТНК) та промислово-фінансовими групами технік міжнародного структурування бізнес процесів дозволяє їм зменшувати їх зобов'язання за податком на прибуток. Користуючись перевагами режимів здійснення підприємницької діяльності у різних країнах, компанії та корпорації розміщують бізнес процеси у країнах з найбільш сприятливими для кожного бізнес процесу умовами. З метою мінімізації податкових зобов'язань суб'єкти господарювання штучно перерозподіляють доходи та витрати між бізнес процесами у різних країнах. Розміщуючи бізнес процеси з виробництва товарів або послуг у країнах з більш дешевими ресурсами, додану вартість, створену в результаті цих бізнес-процесів, компанії штучно акумулюють на бізнес процесах, пов'язаних з управлінням та розміщують їх на територіях з низьким або нульовим рівнем оподаткування.

Так, перевагою для ТНК та ПФГ розміщення виробничих бізнес процесів в вітчизняних виробничих комплексах є економія на вартості кваліфікованих трудових ресурсів. Низький рівень оплати праці та високий рівень тінізації ринку праці дозволяють компаніям економити ресурси, необхідні для виплати заробітних плат та страхових внесків. Низький рівень зборів за користування природними ресурсами та недостатньо жорсткі обмеження щодо забруднення навколишнього середовища в Україні дозволяють мінімізувати витрати, пов'язані з використанням природних ресурсів, придбанням та експлуатацією основних засобів, необхідних для запобігання забрудненню навколишнього середовища. Разом з тим, значна частина доданої вартості, яка створюється в результаті виробничих бізнес-процесів в Україні штучно акумулюється на бізнес-процесах, пов'язаних з управлінням, які ТНК та ПФГ розміщують на низько податкових територіях, що дозволяє суб'єктам господарювання мінімізувати обсяги податкових зобов'язань за податком на прибуток. Це, зазвичай, здійснюється з використанням інструментів трансфертного ціноутворення, фіктивного надання послуг, маніпуляцій з цінними паперами тощо.

2. Створення компаній у «податкових гаванях» дозволяє резидентам України штучно зменшувати їх пасивні доходи. Користуючись гнучкими регуляторними процедурами щодо нарахування та розподілу дивідендів в умовах низьких або нульових податкових ставок та лояльних правил формування бази оподаткування, ці компанії акумулюють та використовують прибутки на користь власника. Оскільки ці прибутки формально не спрямовуються на сплату дивідендів, власник (прямий або опосередкований), яким є резидент України, не сплачує відповідні податки з таких дивідендів, проте користується такими коштами як особистими доходами. В результаті використання таких технік юридичні особи мінімізують свої зобов'язання за податком на прибуток, а фізичні особи – за податком на прибуток з фізичних осіб.

Ефективним інструментом протидії прихованому впливу капіталу та мінімізації оподаткування з використанням таких технік є оподаткування контрольованих іноземних корпорацій (КІК). Сутність режиму КІК полягає у зарахуванні доходів іноземних компаній, які контролюються фізичними або юридичними особами-резидентами, у доход цих резидентів для цілей оподаткування. Це призводить до втрати економічного сенсу у використанні компаній, які зареєстровані у «податкових гаванях» для мінімізації оподаткування та акумуляції доходів. Регулювання КІК робить не вигідним для резидентів країни декомпозицію бізнес-процесів, їх розміщення у інших країнах та штучний перерозподіл доходів між країнами. Це дозволяє зменшити прихований вплив капіталу з країн, у яких безпосередньо здійснюються виробничі бізнес-процеси, у країни з низько-податковими режимами.

Хоча концепції регулювання КІК у різних країнах є дещо схожими, уніфіковані підходи або стандарти процедур і правил обліку та оподаткування КІК на міжнародному рівні поки що не створені. Хоча є певні особливості щодо визначення КІК у різних країнах, а також режимів їх регулювання, основні принципи регулювання КІК є схожими у більшості країн. Вони спрямовані на

- запобігання виведенню прибутків із національної економіки у країни з низько податковими режимами,
- протидію штучному звуженню бази оподаткування за податками на прибуток та доходи юридичними та фізичними особами,
- запобігання порушенням національних податкових законодавств та податковій дискримінації,
- створення умов за якими КІК оподатковуються на таких самих умовах, які застосовуються до іноземних філій або представництв національних компаній,
- протидію виведенню активів поза межі національних економік.

З метою побудови дієвої системи регулювання КІК та залучення активів цих суб'єктів господарювання до національного фінансового потенціалу необхідно сформувати підходи до вирішення таких питань у контексті вітчизняного податкового законодавства:

- визначення поняття та формування критеріїв ідентифікації контрольованої іноземної корпорації для цілей оподаткування,
- визначення видів податків, які мають сплачувати КІК в Україні, та принципів визначення об'єктів оподаткування для КІК,
- забезпечення податкового обліку та звітності КІК,
- організація контролю додержання вітчизняного податкового законодавства КІК.

Визначення поняття КІК у контексті вітчизняного податкового законодавства має виходити із практики застосування підприємств, які створюються на низько податкових територіях для мінімізації податкових зобов'язань в Україні. Акумулюючи прибутки, КІК не здійснюють їх розподіл у вигляді дивідендів, що дозволяє власникам не враховувати ці суми при обчисленні податкових зобов'язань. Проте, вільно розпоряджатися цими коштами, власник КІК може лише у випадку коли він здійснює контроль над такою компанією та може справляти на її діяльність вирішальний вплив. Тому, при визначенні КІК необхідно враховувати, що норми та правила оподаткування доходів від діяльності КІК необхідно поширювати на іноземні компанії, на які резиденти України можуть справляти вирішальний вплив.

У світовій практиці КІК ідентифікують базуючись на поняття прямого, непрямого та конструктивного володіння компанією-нерезидентом або часткою корпоративних прав на неї. Відповідно до законодавства про КІК, особа визнається непрямим володарем іноземної компанії, якщо вона володіє нею через інші іноземні компанії. У разі, якщо іноземною компанією володіють пов'язані з резидентом особи або структури, резидент визнається конструктивним володарем такої компанії. Виходячи із зазначених форм володіння іноземною компанією, компанія-нерезидент визнається КІК, якщо резидент володіє (прямо, непрямо або конструктивно) її корпоративними правами. Правила ідентифікації мають певні особливості у різних країнах, проте більшість країн дотримується схожих принципів визначення КІК.

У вітчизняному податковому законодавстві поняття прямого та конструктивного володіння не визначені. Дещо близьким за змістом є поняття контролю господарської діяльності, проте цього поняття не достатньо для ідентифікації КІК, оскільки воно не дозволяє встановити частку резидента України у статутному фонді КІК. Тому, у ПКУ слід визначити поняття прямого, непрямого та конструктивного володіння корпоративними правами. При цьому, слід вказати період, протягом якого іноземна компанія має перебувати у власності резидента України, щоб бути визнаною КІК. Це дозволить запобігти штучні маніпуляції корпоративними правами КІК з метою уникнення ідентифікації КІК на підставі того, що резидент України не був її власником, наприклад, на звітну дату. Таким чином, юридичну особу нерезидента України доцільно визнавати КІК, якщо фізична або юридична особа резидент України прямо, непрямо або конструктивно володіє її корпоративними правами, якщо його частка у майні (активах) КІК складає не менш ніж 10 % протягом не менш ніж 30 днів на рік.

Прибуток КІК, який не був нарахований учасникам (власникам) КІК у вигляді дивідендів, має включатися до складу доходів юридичної або фізичної особи резидента України, який володіє корпоративними правами КІК, у обсязі, пропорційному його частці у майні (активах) КІК. Відповідно, доходи власника корпоративних прав КІК збільшуватимуться на суму прибутку КІК, незалежно від того, чи був він нарахований власникам (учасникам) КІК у вигляді дивідендів. Якщо власником КІК є фізична особа, то ця сума збільшуватиме суму його податку з доходів фізичних осіб, а якщо юридична особа – суму податку на прибуток.

Оскільки підходи до обчислення прибутку у різних країнах відрізняються, власник (учасник) КІК має подавати в Україні фінансову та податкову звітність про діяльність КІК згідно з діючим в Україні законодавством. Відповідно, прибуток КІК, який її власник (учасник) має включити до своїх доходів має бути розрахований згідно з податковим законодавством України.

Слід зазначити, що запровадження дієвої системи регулювання КІК залежить від ефективності обміну інформацією між вітчизняними податковими органами та податковими органами країни, у яких зареєстровані КІК. Щоб запобігти приховуванню або викривленню інформації у звітах КІК, вітчизняні податкові органи мають здійснювати контроль такої інформації через безпосереднє отримання інформації з адміністративних джерел країни, де зареєстрована КІК. За таких умов посилюється важливість складання та ефективного функціонування угод про взаємний обмін інформацією між податковими органами України та інших країн.

Запровадження зазначених положень регулювання КІК формуватиме умови, за яких штучне міжнародне структурування бізнес процесів для вітчизняного бізнесу буде економічно недоцільним. Виведення бізнес процесів з управління або окремих послуг у КІК та концентрація на цих бізнес процесах прибутків не матиме економічного ефекту порівняно з розміщенням цих бізнес процесів в Україні. Оскільки виведення прибутків у країни з низько податковими режимами втрачатиме економічний сенс, зменшаться обсяги прихованого відпливу капіталу, що дозволить значно зміцнити національний фінансовий потенціал.

Таким чином, з метою протидії прихованому виведенню капіталів з національної економіки необхідно запровадити оподаткування КІК. Для цього потрібно взяти такі заходи:

1. Внести зміни у ПКУ, запровадивши у ньому поняття контрольованої іноземної корпорації, непрямого та конструктивного володіння корпоративними правами.
2. Визначити у ПКУ правила ідентифікації КІК, які базуються на розмірі частки резидента України у майні (активах) КІК.
3. Вести прибуток від діяльності КІК до складу доходів юридичних та фізичних осіб, які володіють КІК або її часткою.
4. Зобов'язати власників КІК складати податкову звітність відповідно до національного податкового законодавства та надавати її вітчизняним податковим органам.

РЕЗЮМЕ

Досліджено проблему виведення українських капіталів з під контролю держави з використанням контрольованих іноземних компаній. Запропоновано засади формування механізмів протидії прихованому відпливу капіталів шляхом включення контрольованих іноземних компаній до категорії суб'єктів національної економіки.

РЕЗЮМЕ

Исследована проблема вывода украинских капиталов из-под контроля государства с использованием контролируемых иностранных компаний. Предложены принципы формирования механизмов противодействия скрытому оттоку капитала путем отнесения контролируемых иностранных компаний к категории субъектов национальной экономики

SUMMARY

The problem of capital transfer from Ukraine by means of foreign controlled companies is investigated. The principles of counteraction against illicit capital outflow by means of foreign controlled corporations treating as resident companies.

СПИСОКЕ ДЖЕРЕЛ:

1. Harmful Tax Competition: An Emerging Global Issue. – Paris: OECD, 1998 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.oecd.org/dataoecd/33/1/1904184.pdf>
2. Тишук Т. Державне регулювання трансфертного ціноутворення в Україні як засіб протидії відпливу капіталу / Тишук Т., Іванов О. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/739/>

УДК 338.242.2

СТРАТЕГІЧНИЙ ПІДХІД В УПРАВЛІННІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

Фролова В.Ю., здобувач Бердянського університету менеджменту та бізнесу

Стратегічне управління, характерне для діяльності вищого керівництва при управлінні організацією в конкурентному ринковому середовищі, є найважливішою складовою життєдіяльності ділової організації. За останні 10-15 років середовище, в якому функціонують українські підприємства радикально змінилося. Надзвичайно швидкі зміни ділового середовища українських компаній, пов'язані з розвитком конкуренції, поширенням інформаційних технологій, глобалізацією бізнесу та іншими факторами, зумовлюють зростання важливості стратегічного менеджменту.

Для підприємств, функціонуючих на конкурентних ринках, виключно актуальність набуває маркетинг, зведений в розряд філософії підприємницької діяльності.